

صراط حق

جریان اجتهاد
در شیعه و سنی

دکتر باقر پور کاشانی

چرا این اجتهاد در شیعه و سنی

صراط حق

یک کتابی نوشتم به نام «ضرورت حجت الهی»، مناظره‌ای بوده بین جمعی از اساتید؛ در صفحه‌ی ۱۲۵، یکی از اساتید اشکالی را مطرح می‌کند؛ می‌گوید:

«چرا باید در هر دوره سلسله‌وار، نماینده‌ی الهی در زمین باشد؟! آیا بهتر نبود یک یا چند پیامبر می‌آمدند و تمام نیازهای مردم را بیان می‌کردند و پس از آن، مردم خود راه دستیابی به معارف و احکام دینی را در پیش می‌گرفتند؟! چنان‌که اهل سنت پس از رحلت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، و شیعه پس از غیبت امام عصر عجل‌الله‌فرجه، این شیوه را در پیش گرفتند.»

بنده اینگونه پاسخ دادم:

«هدایت مردم، تنها در پرتوی فرستادن یک کتاب یا یک قانون مکتوب نیست؛ بلکه باید در هر زمان کسی باشد که مردم را به سوی حق، هدایت و راهنمایی کند و آنان را تذکر دهد و به تزکیه و خودسازی وادارد.»

یعنی فقط بحث علمی نبوده، بحث تذکر بوده، بحث تزکیه بوده، بحث خودسازی بوده،

جریان اجتهاد در شیعه و سنی

صراط حق

اشاره هم کردم به سوره‌ی مبارکه‌ی آل عمران آیه‌ی ۱۶۹، بقره آیه‌ی ۱۲۹، جمعه آیه‌ی ۲. در صفحه‌ی ۱۲۶ نوشتم که:

«جلوی دگرگونی و دست‌کاری در قانون الهی را بگیرد و این قانون را، به فراخور نیازهای زمانی و فهم مردم، بازگو و واکاوی نماید. پیامبران یک امت بودند و دین و هدف یکسانی داشتند. اما درباره‌ی گروهی از آنان «شریعت» و روش نسبت به پیامبر پیشین تغییر می‌کرد.»

دین یکی بوده، شرایط مختلف بوده؛ به اقتضای زمان، شریعت مختلف بود و آن شریعت هم خدا تعیین می‌کرده و شریعت قبلی را نسخ می‌کرده است.

«تفاوت دین با شریعت در این است که دین هیچ‌گاه نسخ و ابطال نمی‌گردد، ولی شریعت با آمدن پیامبر دیگری که دارای شریعت جدیدی است، دگرگون می‌شود و دیگر اجراشدنی نیست. در شریعت جدید برخی از احکام گذشته، به فراخور زمان، ابطال شده یا تغییر می‌کند.»

جریان اجتهاد در شیعه و سنی

صراط حق

در صفحه‌ی ۱۲۸ آوردم که:

«دگرگونی شریعت و تغییرات در بخشی از احکام عملی، به دلیل کاستی در قانون قبلی نیست؛ بلکه پروردگار حکیم به فراخور زمان و شرایط انسان‌های آن دوره، این قوانین را قرار داده و گاهی تغییر می‌دهد. یکی از دلایل فراوانی و شمار زیاد پیامبران الهی همین است. از دیگر شئون پیامبران، رهبری و اداره‌ی جامعه در امور دین و دنیا است که برای دستیابی به اهداف اصلی پیامبران (دعوت به توحید و یکتاپرستی، برقراری عدل و داد در جامعه‌ی بشری، دآوری و رفع اختلافات، تعلیم و تزکیه و...) طریقت دارد و بستر مناسب اجرای قوانین الهی را در جامعه‌ی بشری فراهم می‌سازد و از رواج ظلم و نابرابری‌ها جلوگیری می‌کند؛ از این رو بهتر بودن حضور حجت خدا در هر دوره روشن می‌گردد.

چون بحث اجتهاد در شیعه و اهل سنت مطرح گردید، به جاست نگاهی گذرا به اجتهاد و سیر اجتهادی این دو مذهب داشته باشیم.

جرایک اجتهاد در شیعه و سنی

صراط حق

«اجتهاد» تلاش متخصص دین برای به دست آوردن حکم شرعی است. شیعه و سنی آن گاه که دست خود را از الهامات الهی کوتاه دیدند، به ناچار راه اجتهاد را در پیش گرفتند. اهل سنت به دلیل اعتقاد نداشتن به جانشینان رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم، پس از رحلت آن حضرت راه اجتهاد را در پیش گرفتند. این کار از زمان خلفا شروع شد تا اینکه در عصر تابعان (تابعان یعنی کسانی که پیامبر را ندیدند اما صحابی را دیدند) احساس کردند قرآن و سنت جواب‌گوی نیازهای جامعه نیست؛ پس ناگزیر به امور گمانی چون «قیاس»، «استحسان»، «مصلح مرسله (استصلاح)» و... پناه آوردند. دامنه‌ی «اجتهاد به رأی» فزونی یافت و عاملی برای تخریب شریعت شد. شاید از همین رو بود که از سده‌ی چهارم هجری باب اجتهاد در میان اهل سنت بسته شد و همگان به تقلید گراییدند.»

بعد از آن چهار نفر، حنفی و مالکی و شافعی و حنبلی، که این‌ها هر کدام یک عالم داشتند،

جرایک اجتهاد در شیعه و سنی

صراط حق

نگاه می‌کنیم می‌بینیم هر کدام تقلید از هریک از آن‌ها می‌کنند در صورتی که هیچ کدام از این‌ها در عصر پیامبر اکرم هم نبودند!

«اما شیعه با پیروی از اوصیای پیامبر، در کنار قرآن و سنت نبوی، کمبودی احساس نکرد و با راهنمایی امامان معصوم علیهم‌السلام، با استنباط‌های شخصی در شریعت، سرسختانه مخالفت ورزید و قیاس و استحسان و مصالح مرسله را باطل شمرد. اصحاب ائمه در برخی موارد که به امام دسترسی نداشتند، به شیوه‌ی صحیح که از خود ائمه علیهم‌السلام فرا گرفته بودند استنباط و اجتهاد می‌نمودند.»
یعنی اصول را از آن‌ها می‌گرفتند، فرعش را این‌ها می‌گفتند.
«دوران اجتهاد تشیع به طوری جدی با غیبت کبرای امام عصر علیه‌السلام آغاز گردید.»

بعد این‌جا من یک روایتی را آوردم در چند صفحه، روایت جالبی از مناظره‌ی امام صادق علیه‌السلام و صحابی ایشان هشام بن حکم با یک دانشمند شامی که این خیلی شیرین هست،

جریان اجتهاد در شیعه و سنی

صراط حق

صفحه‌ی ۱۳۱ به بعد این مناظره را آوردم، دوستان می‌توانند رجوع بکنند؛ پی‌دی‌اف این کتاب در سایت و در کانالم موجود هست: کتاب «ستارگان هدایت: مناظره‌ای پیرامون ضرورت حجت الهی».